

Loïc Wacquant: Notes on Race as Denegated Ethnicity¹

Ethnicities, 2024, 8 strani

(Zapisi k rasi kot denegirani etničnosti)

Rasa je verjetno najbolj problematičen in spremenljiv koncept družboslovja v začetku 21. stoletja. Uporablja se za razlago najrazličnejših zgodovinskih pojavov in aktualnih vprašanj, od suženjstva do policijske brutalnosti in hude revščine, uporablja pa se tudi kot izraz državljanske in moralne obsodbe. V knjigi *Racial Domination* (Wacquant, 2024b) s primerjalnimi in zgodovinskimi raziskavami z vsega sveta to vročo temo zlijem v hladno analitično vodo ter jo obogatim z epistemološko jasnostjo, konceptualno natančnostjo in empirično širino.

Na podlagi Gastona Bachelarda, Maxa Webra in Pierra Bourdieuja oblikujem več preokviritev, ki naj bi zajele ustvarjanje ras kot obliko simbolnega nasilja, začenši z odstranitvijo Združenih držav iz njihovega arhimedovskega položaja v razpravah o rasah. Nato oblikujem niz novih konceptualnih orodij za ponovni razmislek o povezavi rasne klasifikacije in stratifikacije: kontinuum etničnosti in rase kot prikrite etničnosti, diagonalno rasializacije in pentado etnoracialne prevlade, šahovnico nasilja ter dialektike pomembnosti in posledičnosti. To vodi k oblikovanju natančne kritike modnih pojmov, kot sta »strukturni rasizem« in »rasni kapitalizem«, ki obljublja veliko, a dajejo malo in lahko celo ovirajo nujni boj proti rasni neenakosti. V tem prispevku se osredotočam na temeljno epistemološko vprašanje, in sicer na težavno razlikovanje med etničnostjo in raso, da bi zagovarjal logično in zgodovinsko prednost prve, tj. etničnosti, in se znebil druge, tj. rase kot analitičnega predmeta.

Rasizirati je mogoče pomensko razumeti kot: 1) naturalizirati, tj. spremeniti zgodovino v biologijo in kulturne razlike v bistvene razlike; 2) eternalizirati, tj. določiti, da so te razlike trajne, če ne nespremenljive v času, preteklosti, sedanjosti in prihodnosti; 3) hierarhizirati z vzpostavitvijo vrstnega reda populacijskih skupin; in 4) homogenizirati, tj. dojemati in opisovati vse rasizirane pripadnike kot v bistvu podobne, kot da imajo bistveno kakovost, ki upravičuje različno obravnavo njenih članov v simbolnem, socialnem in fizičnem prostoru (Wacquant, 2024a). Tako kot rasizacija tudi naturalizacija, eternalizacija – narediti nekaj stalno obstoječnega, tj. ovekovečenje – hierarhizacija in homogenizacija niso stvari ali stanja, temveč simbolne dejavnosti, ki vključujejo dejanski in namišljeni odnos med rasistom in rasiziranim, ter so stvar sto-

pnjevanj, ki običajno potekajo hitro in se tesno vpletajo druga v druga. Ena od paradoksalnih oblik rasizacije je prepričanje podrejenih ali njihovih samooklicanih predstavnikov, da imajo skupno bistvo, ki je nespremenljivo in enotno, in sicer kot v različicah afropesimizma, za katerega se vsi črnci povsod za vedno spoprijemajo z enakimi silami protičrnosti ne glede na njihov družbeni položaj in institucionalne konstelacije, s katerimi prihajajo v stik, kot da bi oni in samo oni imeli ontološko breme, da obstajajo zunaj zgodovine (Wilderson, 2020).

Zato se tukaj odpre vprašanje, kako zajeti značilnost rase kot temelja za klasifikacijo in stratifikacijo? V delu *Racial Domination* (Wacquant, 2024b) postavljam temelje za obravnavo rase kot *paradoksalne podvrste etničnosti*, paradoksalno zanika svojo etničnost, torej temelji na naključjih zgodovine, a hkrati razkriva, da prav s tem zanikanjem (v Freudovem pomenu *Verneinung*) potrjuje svojo etnično naravo. Kot uvod je potrebna razjasnitev zapletenega konceptualnega odnosa med etničnostjo in raso. Stuart Hall (2017: 26) je slavno zapisal, da se ta dva pojma »igrata skrivalnice drug z drugim«, vendar obstajajo trije splošno sprejeti načini pojmovanja njunega razmerja: disjunkcija (prvi koncept), prekrivanje (drugi koncept) in subsumpcija oziroma gnezdenje (tretji koncept), kot je razvidno iz slike 1.

Prvi koncept. V anglofonem družboslovju je običajno, da sta ti dve načeli družbene vizije in delitve prikazani kot različni in ločeni oziroma nepovezani, pri čemer naj bi prva temeljila na kulturnih značilnostih (jezik, vera, običaji in podobno), druga pa na fizičnih značilnostih (fenotip in poreklo) (Sollors, 2008).² To stališče ponazarjata Michael Omi in Howard Winant v vplivnem delu *Racial Formation in the United States*, ki si prizadeva preprečiti »redukcionizem« rase na etničnost, razred in narodnost. Kot izhaja iz dela: »Rasa je koncept, ki označuje in simbolizira družbene konflikte in interese s sklicevanjem na različne vrste človeških teles.« (Omi in Winant, 2014: 55).³ Ta opredelitev ni nič drugega kot vpis ljudskih pojmov v miselne strukture ameriških družboslovcev, saj so pojmi nastali zaradi posebnosti ameriške zgodovi-

¹ Prevod prispevka *Notes on Race as Denegated Ethnicity* je z dovoljenjem avtorja nastal na podlagi kolegialnega odnosa med avtorjem in prevajalcem, ki se je oblikoval v sklopu Fulbrightovega raziskovalnega obiska in drugih obiskov na Univerzi v Kaliforniji, Berkeley. Prevod ne bi bil mogoč brez vsebinskih in znanstvenih vložkov Barbare Zagorc in pregleda Zorana Kanduča, ki se jima zahvaljujem.

² Različne nacionalne intelektualne tradicije so bolj ali manj naklonjene dualizmu rasa – etničnost. V frankofonskem družboslovnem raziskovanju velja izraz za zmedenega, če ne celo neveljavnega, in namesto njega se pogosto uporablja izraz »etnorasni« (Brun in Cosquer, 2022).

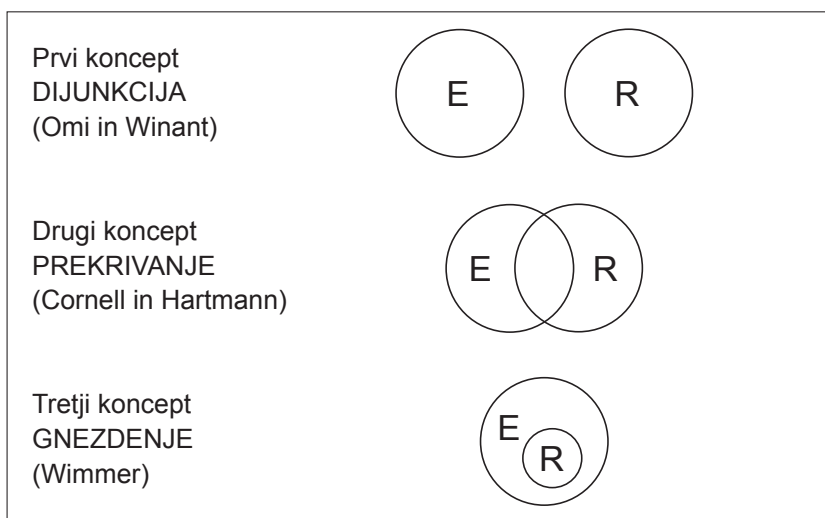
³ Loury (2009) podobno opredelitev uporablja v delu *Anatomy of Racial Inequality*.

ne kot kolonije naseljencev in dežele priseljevanja. Rasa kot poreklo je bila uvedena in pravno kodificirana v 17. stoletju, da bi podprla izkoriščanje afriških sužnjev, medtem ko je bil izraz etničnost skovan na začetku 20. stoletja, da bi izrazil in obvladal strah, da se neanglosaksonski priseljenci iz Evrope ne bodo »asimilirali« v nacionalni vzorec. Še več, kot je pokazal Desmond King v knjigi *Making Americans*, etničnost so za belce oblikovali belci, da bi se razlikovali oziroma ločili od temnopoltih. To pomeni, da je nasprotje med obema pojmom zgodovinsko in politično, ne pa logično (Conzen idr., 1998; Fields, 1990; Hattam, 2007; King, 2002).

Teorija oblikovanja ras oziroma rasne oblike torej ni splošna teorija rasne prevlade, temveč stilizirani ponovni opis ljudskega razumevanja etnorasnih poti dveh populacij v eni državi v približno enem stoletju. Še več, opredelitev rase, ki sta jo uveljavila Omi in Winant (2014), presenetljivo izključuje hegemonске in doksične rasne režime, ki po definiciji izključujejo konflikt.⁴ Prav tako opredelitev ni uporabna v številnih primerih, začenši z Japonsko, Kitajsko, Indijo, nacistično Nemčijo in celo Brazilijo ter Južno Afriko, kjer telesni tip ni edina podlaga za etnorasno klasifikacijo, kot bomo videli v nadaljevanju. Rasa se zamenjuje z drugimi klasifikacijami, ki temeljijo na »različnih tipih človeških teles«, kot so spol, višina in videz, ki so v sodobnih družbah zelo pomembne. Sklepno je tako disjunktivno pojmovanje nedosledno, saj je »označevanje« v bistvu simbolna dejavnost, zaradi česar je rasa kulturni konstrukt, ki ga formalno ni mogoče razlikovati od etničnosti.

Drugi koncept. Po pristopu, ki ga zagovarjata Cornell in Hartmann (2005, 2006), se etnična pripadnost in rasa razlikujeta, vendar tudi prekrivata. Nekatere skupine so opredeljene glede na kulturo, druge glede na naravo, tretje pa glede na oboje. To ustvarja področje preseka, v katerem se združita dva procesa: na eni strani se etničnost rasizira, ko vključuje prepričanja o fenotipskih značilnostih oblikovane skupine. Na drugi strani se rasa etnicizira, ko spodbuja občutek pripadnosti ljudstvu. Poleg tega nekatere skupine sčasoma prehajajo iz ene vrste v drugo. Klasični primer tega je derasizacija vzhodno- in južnoevropskih priseljencev v nekaj desetletjih po prihodu v Združene države na začetku 20. stoletja (Jacobson, 1999). To stališče omili, vendar zadostno ne odpravi logične nedoslednosti razlikovanja med raso in etnično pripadnostjo, ki izhaja iz ameriške izkušnje, in sicer pripadnosti rasi ne določa golo dejstvo telesne razlike (na primer barva kože), temveč pomen, ki ga ljudje pripisujejo (ali ne) takšni in drugačni fenotipski lastnosti, tj. posebni kulturni zaznavi telesa. Rasni označevalec je vedno produkt etnične tvorbe.

Emirbayer in Desmond (2015) prav tako sprejemata stališče, da se etničnost in rasa razlikujeta, vendar sta obe potrebni za sociološko analizo, kar je različica intersekcijskega pristopa, ki bi ga lahko označili za analitično-historičnega. Po eni strani priznavata, da etničnost konceptualno zajema raso, po drugi strani pa želita ohraniti raso, da bi zajela grobo dejstvo, da je »belski privilegij bistvena določujoča značilnost

Slika 1: Konceptualna povezava med raso – R in etničnostjo – E (Wacquant, 2024a)

⁴ Brubaker (2006) je odločno kritiziral pojem, da etničnost vedno vključuje »etnične skupine v konfliktu«.

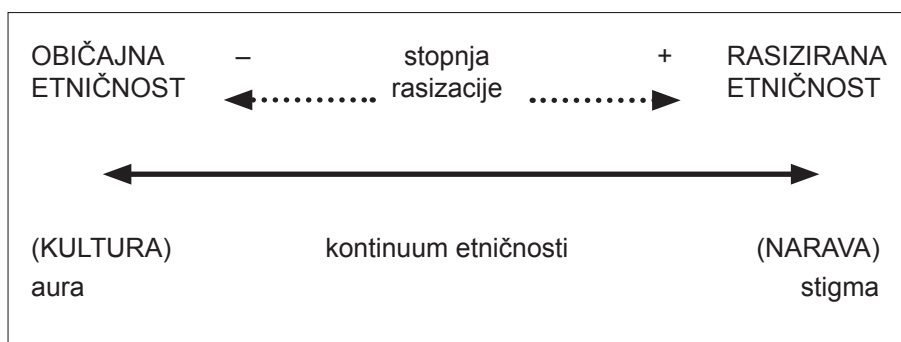
svetovnega rasnega reda« (Emirbayer in Desmond, 2015: 61).⁵ Težava glede tega stališča je, da je po naravi inherentno, vedno se lahko prevesi v prevlado enega ali drugega pojma in glede na pritisk pričakovanj javnosti plava s trenutnim političnim valom. Zakaj dejstvo, da Evroameričani prevladujejo v svetu oziroma dominirajo svet, zahteva lastni koncept? Dejstvo, da moški dominirajo svet, ne zahteva posebnega koncepta moške dominacije, ki ga ni mogoče umestiti v koncept dominacije spolov.

Tretji koncept. Stališče, ki ga je najbolje razložil Wimmer (2013) v prelomni knjigi *Ethnic Boundary Making*, izhaja iz logične posledice tega zgodovinskega dejstva in *raso trdno umesti v etničnost*, kot je razvidno na sliki 2.⁶ Ta pristop je analitično dosleden in zgodovinsko obsežen. Omogoča prehod skozi obdobja in regije, ne da bi nezavedno uporabljali etnorasni potek ene družbe, tj. Združenih držav, kot merilo za ocenjevanje poti drugih družb (Bourdieu in Wacquant (1999). Vendar pa koncentrični krogi niso najboljši način za vizualno predstavitev razmerja med raso in etničnostjo. To postane razvidno, ko gremo nekaj korakov dlje od Wimmerja (2013). Prvič, rasa je posledica paradoksalne subsumpcije, saj se opredeljuje z zanikanjem svojega simbolnega korena. Rasa je oblika kulturnega članstva, ki glasno razglasa »nisem kulturna«, kar pomeni, da je zgodovinska in arbitrarna, in ima resnične učinke. Eden od njih je reifikacija te trditve v disjunktivnem pojmovanju, drugi pa, da je dominacija toli-

ko olajšana, da je naturalizirana. Skratka, rasa je denegirana etničnost, oblika etničnosti, ki se zakriva v oblačilo narave, a prav s to disimulacijo oziroma prikrivanjem razkriva svoje zgodovinske korenine.

Drugič, razmerja med etničnostjo in raso ni mogoče dobro zajeti s koncentričnim diagramom, v katerem ima rasa jasne meje. Razlika med obema je namreč labilna in poroznna, saj je rasizacija simbolni proces in zato stvar stopnje.⁷ Zato imam raje kot sliko subsumpcije kontinuum etničnosti, vzdolž katerega ta postopoma pridobiva čedalje več lastnosti, ki se nanašajo na raso (vsiljevanje, stigmatizacija, rigidnost, posledičnost in podobno), kot je razvidno na prikazu 2 in podrobneje razloženo v nadaljevanju. Ta koncept rasizacije kot naturalizirajoče etnizacije omogoča, da zajamemo vse primere, ki jih zajemajo disjunktivni in intersekcijski koncepti. Še več, koncept omogoča, da razbremenimo breme zgodovinske etnorasne nezavedne Amerike, ki »kot nočna mora bremeni možgane« anglofonih in čedalje bolj globalnih družboslovcev, če citiram eno od Marxovih slavnih misli.

Marko Drobnjak

Slika 2: Kontinuum etničnosti od običajne do rasne (Wacquant, 2024a)

⁵ To je drugačno stališče od tistega, ki sta ga (Desmon in Emirbayer, 2009: 339) navedla nekaj let prej v članku *What Is Racial Domination?*, v katerem trdita, da so »rasa, etničnost in nacionalnost prekrivajoče se simbolne kategorije«, ki se »medsebojno krepijo, kolikor vsaka kategorija vzgaja, podpira in se napaja iz drugih«.

⁶ Dve drugi jasni artikulaciji stališča subsumpcije sta Patterson (1997) z delom *The Ordeal of Integration*: in Nagel (2003) z delom *Race, Ethnicity, and Sexuality: Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*.

⁷ Wimmer (2013: 9–10) poudarja, da etničnost vključuje meje, ki so bolj ali manj razpršene in prehodne: »Pojem meje ne pomeni zaprtosti in jasnosti, ki se v različnih družbah, družbenih razmerah ali institucionalnih kontekstih razlikujeta po stopnji. Ena od najpomembnejših nalog primerjalnega proučevanja etničnosti je, da pojasni takšne različne stopnje zamejenosti.«

Literatura

1. Bourdieu, P. in Wacquant, L. (1999). On the cunning of imperialist reason. *Theory, culture & society*, 16(1), 41–58.
2. Brubaker, R. (2006). *Ethnicity without groups*. Harvard University Press.
3. Brun S. in Cosquer C. (2022). *Sociologie de la race*. Armand colin, coll.
4. Conzen, K. N., Gerber, D. A., Morawska, E., Pozzetta, G. E. in Vecoli, R. J. (1998). The invention of ethnicity in the United States. V J. Gjerde (ur.), *Major problems in American immigration and ethnic history* (str. 22–29). Houghton Mifflin Company.
5. Cornell, S. in Hartmann, D. (2005). Conceptual confusions and divides: Race, ethnicity, and the study of immigration. V N. Foner in G. M. Fredrickson (ur.), *not just black and white: historical and contemporary perspectives on immigration, race, and ethnicity in the United States* (str. 23–41). Russell Sage Foundation.
6. Cornell, S. in Hartmann, D. (2006). *Ethnicity and race: Making identities in a changing world* (2nd ed.). Sage Publications.
7. Desmond, M. in Emirbayer, M. (2009). What is racial domination?. *Du Bois Review: Social Science Research on Race*, 6(2), 335–355.
8. Emirbayer, M. in Desmond, M. (2015). *The racial order*. University of Chicago Press.
9. Fields, B. J. (1990). Slavery, race and ideology in the United States of America. *New Left Review*, 181(1), 95–118.
10. Hall, S. (2017). *The fateful triangle: Race, ethnicity, nation*. Harvard University Press.
11. Hattam, V. (2007). *In the shadow of race: Jews, Latinos, and immigrant politics in the United States*. University of Chicago Press.
12. Jacobson, M. F. (1999). *Whiteness of a different color*. Harvard University Press.
13. King, D. (2002). *Making Americans: Immigration, race, and the origins of the diverse democracy*. Harvard University Press.
14. Loury, G. C. (2009). *The anatomy of racial inequality*. Harvard University Press.
15. Nagel, J. (2003). *Race, ethnicity, and sexuality: Intimate intersections, forbidden frontiers* (Vol. 324). Oxford University Press.
16. Omi, M. in Winant, H. (2014). *Racial formation in the United States*. Routledge.
17. Patterson, O. (1997). *The ordeal of integration: Progress and resentment in America's "racial" crisis*. Counterpoint.
18. Sollors, W. (2008). Ethnicity and race. V D. T. Goldberg in J. Solomos (ur.), *A companion to racial and ethnic studies* (str. 97–104). Blackwell.
19. Wacquant, L. (2024a). Notes on race as denegated ethnicity. *Ethnicities*. <https://doi.org/10.1177/14687968241290667>
20. Wacquant, L. (2024b). *Racial domination*. John Wiley & Sons.
21. Wilderson, F. B. III. (2020). *Afropessimism*. Liveright.
22. Wimmer, A. (2013). *Ethnic boundary making: Institutions, power, networks*. Oxford University Press.

Nicole Crown, Raymond Marquis, Carolyne Bird: Handwriting Features Guide: A Reference List of Defined and Illustrated Features Used by Forensic Handwriting Examiners

Norderstedt: BoD – Books on Demand, 2024, 142 strani

(Vodnik po značilnostih rokopisa: referenčni seznam opredeljenih in ilustriranih značilnosti, ki jih uporabljajo forenzični preiskovalci rokopisa)

Morda je nekoliko nenavadno predstavljati knjižico, ki so jo avtorji ob sodelovanju švicarskega forenzičnega laboratorija izdali v samozaložbi, a gre za knjižico, ki utegne imeti pomemben vpliv na delo forenzičnih strokovnjakov za podpise in rokopise. Že hitri pregled knjižice pokaže, da je nekoliko posebna, natisnjena na zelo kakovostnem papirju, vezana v spiralo, kar pomeni, da je namenjena pogosti rabi, odpiranju, pregledovanju. Tudi pregled vsebine je nekoliko presenetljiv, saj prevladujejo slike visoke kakovosti. Ne gre torej za znanstveno delo, temveč za praktični priročnik za vsakodnevno delo in odličen (čeprav nikakor ne samostojen) učni pripomoček.

Knjiga je razdeljena na osem logično opredeljenih poglavij, ki pokrivajo vse bistvene elemente preiskovanja podpisov

in rokopisov. Vsak element je opisan in prikazan z eno ali več slikami, ki so očitno izbrane z namenom čim natančneje in enostavne predstavitev opisane značilnosti.

Prvo poglavje opisuje splošni videz podpisov ali rokopisov, in sicer slog rokopisa (pisane črke, male tiskane črke, mešani rokopis in podobno) in podpisov (čitljivi, stilizirani/parafni in mešani slog). Posebna pozornost je namenjena kompleksnosti rokopisa in podpisa, kar je pogosto zahtevna ocena za strokovnjaka, saj razen avstralskega pristopa za izračun kompleksnosti (ki temelji primarno na spremembah smeri in križanju linij) za zdaj ne poznamo, uporabljeni slikovni material pa jasno prikazuje enostavno, srednje kompleksno in kompleksno zapisano besedilo oziroma podpis. Zanimiv je tudi prikaz doslednosti oziroma uniformnosti rokopisa, kar je v bistvu vaja v naravni variabilnosti. K temu dodajo še (sicer tudi sicer razumljivo) predstavitev čitljivosti. Oblikovanje je opredeljeno kot sedlasto (girlandno), kopasto (arkadno), oglati in krožno ali mehurjasto. Čeprav gre za predstavitev

osnovnih oblik, bi bilo morda vendarle treba dodati vsaj še močno ostro sedlasto ali kopasto oblikovanje ter presenetljivo pogosti mešani način oblikovanja. Na koncu so dodani še okraski oziroma dodatki, kot so predpoteze in zapoteze, ki sicer dejansko lahko spadajo k splošnemu videzu, a so pogosteje individualne značilnosti.

Naslednje poglavje se ukvarja s prostorskim urejanjem rokopisa (ali podpisa) na papirju. Gre za splošni videz celotnega besedila glede na stran, prednatisknjene vzorce in podobno, razdalje med vrsticami in odstavki, pozicioniranje besedila na stran (kar je pomembno na primer pri datumih, naslovih na pismih in podobno) in podpisa glede na prednatisknjene namenske črte. Ker gre za slogovne značilnosti z veliko možnimi variacijami, je tudi slikovno gradivo (pre)bogato in zanimivo. Dodatno sta prikazana tudi (namišljena) osnovnica, ravna, rastoča ali padajoča (mešana je razmeroma redka), in naklon besedila (pokončni, levi, desni ali mešani).

Zelo nazorno so prikazane tudi enostavnejše značilnosti, kot so absolutna in relativna velikost ter relativna velikostna razmerja med posameznimi deli rokopisa, pri čemer je nazorno (slikovno in opisno) prikazan tudi vpliv okoliščin na spremembe velikosti. Medsebojni proporci so razdeljeni na horizontalne in vertikalne, pri čemer so lepo prikazane prefinjene razlike in podobnosti ter (predvidljiva) spremenljivost proporcev.

Obširno in slikovno bogato poglavje se ukvarja tudi z zgradbo in obliko posameznih znakov, kjer sta prikazani široka variabilnost posameznih oblik in struktura velike večine znakov abecede. K temu je dodano še poglavje o ločilih in diakritičnih znamenjih, ki so pogosto spregledani elementi rokopisa.

Med pomembnimi rokopisnimi značilnostmi so tudi povezave in stiki med posameznimi deli rokopisa, kar delimo na splošno povezanost (med črkami), na lokacijo (zgoraj spodaj in podobno) in način povezanosti (kopasta, sedlasta, oglata, zankasta, nakazana), kar je vse prikazano z nazornimi slikami z ustreznimi označbami.

Zelo pomembna značilnost rokopisa, ki jo mora znati strokovnjak za rokopise prepoznati, je smer pisne linije, kar se ugotavlja na podlagi sledi pisala (sledi kroglice kemičnega svinčnika ali striacijske črte), kratkih prekinitev pisne linije (na primer pri izraziti spremembi smeri v zanki), ali pa na začetku linije, zaradi na primer zasušenega črnila. Navedene so še druge možnosti, kot so spominske striacije (gre za fenomen, ko kemični svinčnik, ki je pustil sled striacijskih črt, po dvigu na začetku naslednje poteze pokaže enake striacijske linije kot na koncu prejšnje poteze), sestrške črte (v papir vtisnjena sled dela pisala, ki nima črnila, običajno rob pisala).

Posebna pozornost je namenjena tudi kakovosti linije, hitrosti in pritisku pisala, kar je morebiti najzahtevnejši del preiskave. S prikazom različno hitro napisanih rokopisov je omogočena razmeroma realna ocena značilnosti, ki kažejo bodisi hitro bodisi počasno izvedbo rokopisa, s poudarkom na različnih vidikih vizualnega učinka, kot je potezni impulz (razdalja na čas), finost linije, dvig pisala, tresavica, zračne poteze, poenostavljenost znakov in podobno. Prikazane so tudi razlike v pritisku pisala, bodisi na podlagi debeline pisne črte bodisi s pregledom v stranski svetlobi ali s hrbtni strani papirja.

Zanimivo je, da se avtorji niso zadovoljili z opisom značilnosti, temveč so delo obogatili še z občasnim prikazom ponarejanj in prenarejanj, kar dodatno obogati vrednost gradiva.

Bogato slikovno gradivo knjižice je vrhunski pripomoček, ki bo tako novincem na področju kot tudi izkušenim preiskovalcem v pomoč pri razlagi ugotovitev ter jih spomnil, na kaj vse je treba biti pri preiskovanju rokopisov in podpisov pozoren, pri čemer je vsaka podrobnost nazorno slikovno podkrepljena. Pomembna dodana vrednost, ki se je avtorji verjetno niti niso zavedali, pa je klasifikacija rokopisnih značilnosti, ki bi lahko v prihodnje olajšala vrednotenje teže posameznih značilnosti in s tem omogočila podajati moč dokaza z višjo zanesljivostjo kot danes.

Dorijan Keržan